

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 8 Sayı: 38 Volume: 8 Issue: 38

Haziran 2015 June 2015

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

DERVÎŞ MUHAMMED YEMÎNÎ'NİN FAZÎLETNÂME ADLI ESERİNDE HZ. ALİ SEVGİSİ
LOVE FOR HAZRAT ALİ İN DERVİSH MOHAMED YEMİNİ'S WORK – FAZİLETNAME

Hüseyin GÜFTÂ*

Öz

Hz. Ali, Hz. Muhammed'in amcası oğlu ve damadıdır. Bedir, Uhud, Hendek ve Hayber'de Hz. Muhammed'in yanında savaşa katılmış ve bu savaşlarda büyük kahramanlıklar göstermiştir. 656-661 yılları arasındaki halifeliği döneminde önemli hizmetlerde bulunmuştur. 661 yılında vefat etmiştir. Hz. Muhammed'e olan yakınlığı, dinî ve tarihî kişiliği, yüksek insanî ve ahlakî özellikleri dolayısıyla Şark-İslam edebiyatlarında birçok şairin sevgisi ve övgüsüne mazhar olmuştur. Türk edebiyatında Hz. Ali'ye duyulan sevgi, tek beyitlerin yanı sıra bağımsız şiir ve eserlerde de dile getirilmiştir. Hz. Ali sevgisini samimi bir biçimde dile getiren eserlerden biri de 15. yüzyılın ikinci yarısı ile 16. yüzyılın ilk yarısında yaşadığı tahmin edilen Dervîş Muhammed Yemînî'ye aittir. Hz. Ali'yi seven ve ona bağlılığıyla övünen bir şair olan Yemînî, 1519'da yazdığı ve 7409 beyitten meydana getirdiği Fazîletnâme adlı eserinde Hz. Ali'ye olan sevgisini, bağlılığını ve hayranlığını doğrudan ve dolaylı olmak üzere destansı bir üslupla dile getirmiştir. Bu çalışmada, Yemînî'nin Hz. Ali'ye duyduğu sevgiyi Fazîletnâme'ye nasıl yansıttığı araştırılmış ve örneklemiştir.

Anahtar Kelimeler: Dervîş Muhammed Yemînî, Fazîletnâme, Ali.

Abstract

Hazrat Ali is Hazrat Muhammad's cousin and son-in-law. He took part in Badr, Uhud, Hendek and Khaybar Wars with Hazrat Muhammad and presented heroism during those wars. He offered important services during his caliphate period, between 656 and 661. He passed away in 661. He had a lot of poets' love and praise in Oriental - Islamic Literature because of his relationship with Hazrat Muhammad, of his religious and historical personality and of his strong humanistic and moral characteristics. Love felt for Hazrat Ali in Turkish literature has been portrayed in independent poetry and works as well as one couplet poems. One of the poems reflecting love for Hazrat Ali sincerely belongs to Dervish Mohamed Yemini, who is supposed to have lived during the second half of the 15th century and the first half of the 16th century. Yemini, who loved Hazrat Ali and who was boastful for his loyalty for him, expressed his love, loyalty and admiration for Hazrat Ali directly and indirectly with an epic style in his work - Faziletname, which was written in 1519 and consists of 7409 couplets. In this study; how Yemini reflected his love for Hazrat Ali in Faziletname has been researched and illustrated.

Keywords: Dervish Mohamed Yemini, Faziletname, Ali.

Hz. Ali'nin, hicretten yaklaşık yirmi iki yıl önce (M.600) Mekke'de doğduğu rivayet edilmektedir. Babası Hz. Muhammed'in amcası Ebû Tâlib, annesi Fâtıma'dır. Bedir, Uhud, Hendek ve Hayber'de Hz. Muhammed'in yanında savaşa katılmış, sancaktarlığını yapmış ve bu savaşlarda büyük kahramanlıklar göstermiştir. 656-661 yılları arasındaki halifeliği döneminde İslam dininin tanınması ve yayılması için önemli hizmetlerde bulunmuştur. 661 yılında vefat etmiştir (Fığlalı, 1989: II, 371-374).

Türk edebiyatında Hz. Ali'ye duyulan sevgi ve bağlılık, tek beyitlerin yanı sıra bağımsız şiir ve eserlerde de dile getirilmiştir. Hz. Ali sevgisini samimi bir biçimde anlatan bağımsız eserlerden biri de 15. yüzyılın ikinci yarısı ile 16. yüzyılın ilk yarısında yaşadığı tahmin edilen, asıl adı Dervîş Muhammed, lakabı Hâfızoğlu, Semerkant'in ileri gelenlerinden Hâfız adlı veya lakaplı bir kişinin oğlu olan Yemînî'ye ait Fazîletnâme adlı eserdir.

Fazîletnâme, Şeyh Rükneddîn'in Farsça düzyazı olan eserinin Yemînî tarafından 1519'da mesnevi nazım biçimiyle yazılmış Türkçe çevirisidir. Eser, toplam 7409 beyitten oluşmuş ve Hz. Ali'nin biyografisi niteliğinde didaktik bir üslupla kaleme alınmıştır. Eserde olaylar, Hz. Ali'nin hayatı ve menkıbeleri etrafında

* Prof. Dr., Mustafa Kemal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü.

ele alınmış, aynı zamanda Hz. Muhammed, ehl-i beyt ve on iki imam sevgisiyle beslenmiştir (Tepeli, 2002: 1-28).

Dervîş Muhammed Yemînî'nin Hz. Ali'ye duyduğu sevgiyi Fazîletnâme adlı eserine nasıl yansıttığını “Hz. Ali Sevgisinin Doğrudan Anlatımı” ve “Hz. Ali Sevgisinin Dolaylı Anlatımı” başlıkları altında araştırıp ve örneklemeye çalışacağız:

1. Hz. Ali Sevgisinin Doğrudan Anlatımı: Yemînî, Hz. Ali'yi sevmek ve uğruna canı feda etmek gerektiğini söyleyerek ona olan sevgi ve bağlılığını doğrudan ifade etmiştir.

Yemînî, Hz. Ali'nin Hz. Muhammed'den ayrı görülmemesini istemiş, Hz. Muhammed'i gerçekten seven kişinin Hz. Ali'yi ondan ayrı tutmayacağını söylemiştir. Hz. Muhammed ve Ali sevgisinin insanın hayatına lezzet kattığını, ikisini sevmenin dinin ve imanın temelini oluşturduğunu belirtmiştir (2150-2151)¹:

Seven oldur hakikat Mustafâyı
Cüdâ bilmeye andan Murtażâyı (2998)

Hz. Ali'yi pîr olarak nitelemiş (4521), kendisini ise sevgisini sonsuz hayat kabul ettiği pîrin huzurunda samimi bir kul görmüştür. Hz. Ali'yi can ve gönülden sevdiği için ona düşman olanın kınama taşına canını hedef yapmaktan çekinmediğini, canını Hz. Ali'nin yoluna feda etmeyenin, ömrünü boş yere harcaacağını (607-608) ifade etmiştir:

Kuldur Yemînî Haydara cânıla bî-riyâ
Mihr-i Ali hayât-ı ebeddür ebed ebed (7257)

Hz. Ali sevgisine can ve gönülde yer verilmesi (1186), Muhammed ümmetinden olanın Hz. Ali'yi can ve gönülden sevmesi gerektiğini (552) söylemiştir. Kalbinde Hz. Ali sevgisine yer verenin kılavuzunun şeytan olamayacağını (3890), Hz. Ali sevgisiyle gözyaşı dökenin cehennem ateşinden korunacağını belirtmiştir. Hz. Ali'yi çok seven mümini talihli ve kutlu olarak nitelemiş, onu Allah'ın rahmeti ve yardımıyla müjdelemiştir (2120). Hz. Ali'yi candan seven, ona can ve gönülden bağlanan, uğruna evini ve ailesini terk eden kişilere Nusayr-ı Tûsî, Selmân, Ammâr, Benân ibn-i Sem'ân, Amr, Kanber, Müheyb-i Rûmî ve Câbir-i Ensârî'yi örnek vermiştir (3056-3064). Hz. Ali'ye olan sevgi ve bağlılık derecesine, uğruna bütün malını feda etmek, kendisini ve iki oğlunu kızgın fırına atmak suretiyle Hz. Ali'ye olan sevgi ve bağlılığını kanıtlayan Câbir-i Ensârî'yi örnek göstermiştir (2904-2981):

Alînün mihrine aynın kılan nem
Harâm olur ana nâr-ı cehennem (3000)

Hz. Ali'yi sevmeyenin hiçbir zaman cennete giremeyeceğini, Hz. Ali sevgisini dayanak görmeyenin cehalet deryasında boğulacağını (6223), gönülde Hz. Ali sevgisi olmadan yapılacak bin yıllık ibadetin sevabının olmayacağını (5053), kalbi Hz. Ali sevgisinden zerre kadar etkilenmeyen kişinin anne ve babasının şeytan olacağını (5557) söylemiştir:

Her kim Alîyi sevmese o girmeye ebed
Firdevs içine her ne kadar olsa şeyh ü şâb (5051)

2. Hz. Ali Sevgisinin Dolaylı Anlatımı: Yemînî, Hz. Ali'yi övmek, ona düşmanlık edenleri lanetlemek, aşağılamak ve onlara beddua etmekle Hz. Ali'ye olan sevgi ve bağlılığını dolaylı olarak ifade etmiştir.

Hz. Ali sevgisinin dolaylı anlatımını “Hz. Ali'yi Övmek” ve “Hz. Ali'ye Düşmanlık Edenleri Lanetlemek, Aşağılamak ve Beddua Etmek” olmak üzere iki grupta toplayıp açıklamaya çalışacağız:

2.1. Hz. Ali'yi Övmek: Yemînî, Hz. Ali'yi övgüye değer bulmuş, yüksek insanî ve ahlakî özelliklerini övgü dolu sözlerle ifade etmekle ona olan sevgisini dolaylı olarak belli etmiştir.

Yemînî, hayırsız bir evlat olarak anılmamak için Hz. Ali'yi övmeyi görev kabul etmiş (611) ve yaşadığı sürece onu öveceğini bildirmiştir:

İ Yemînî Haydarun medhini evrâd eylegil
Hâlet-i nez'a irince tâ bu vakt-i intikâl (775)

Hz. Ali'nin insanî ve ahlakî özelliklerinin tek tek sayılıp yazılamayacak kadar çok olduğunu, derin ve geniş kapsamlı bilgiye sahip olan birinin dahi onun bu özelliklerinin tamamını anlatamayacağını (1845-1846), yerin ve göklerin kâğıt, insanlar ve meleklerin kâtip olmaları hâlinde bile kıyamet gününe kadar Hz. Ali'nin özelliklerini yazıp bitiremeyeceklerini söylemiştir:

Eger kâğıd ola yirler felekler
Yazarsa cümle âdemler melekler

¹ Bu çalışmada yer alan Dervîş Muhammed Yemînî'ye ait beyitlerin tamamı “Yusuf Tepeli (2000). Dervîş Muhammed Yemînî, Fazîlet-nâme (Giriş-İnceleme-Metin), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları” adlı eserden alınmıştır. Çalışmada parantez içinde yazılmış olan rakam alıntı beytin Fazîletnâme'deki numarasını, kısa çizgi ile birbirinden ayrılan rakamlar ise alıntı beyitlerin eserdeki aralığını göstermektedir.

Tamâm olunmaya bil vâsıf-ı Haydar
Kitâbet itseler irince mahşer (1847-1848)

Yemînî, Hz. Ali'nin Hz. Muhammed'e olan sevgi ve bağlılığını, geniş kapsamlı bilgisini, örnek takvasını, sayısız bilinmeyen kerametlerini, hakkı olduğuna inandığı hilafetini, ermişliğini, cesareti, kuvveti ve güzel ahlakını övgü dolu sözlerle anlatmak suretiyle Hz. Ali'ye olan sevgisini dolaylı olarak hissettirmiştir:

2.1.1. Hz. Muhammed Sevgisi: Yemînî, Hz. Ali'nin Hz. Muhammed'e olan soy yakınlığını esas alarak Hz. Ali'yi yüceltmış, Hz. Muhammed'in Hz. Ali'yi sevdiğini, Hz. Ali'nin de onu sevip saydığını ve ömrü boyunca sünnetine bağlı kaldığını anlatmıştır.

Hz. Ali, Hz. Muhammed'in amcası oğlu ve damadıdır (1934). Hz. Muhammed'in kızı Hz. Fâtıma ile evlenmiştir (5792). Bu evlilikten Hz. Hasan ve Hüseyin dünyaya gelmiş (115-116), Hz. Muhammed'in soyu Hz. Hasan ve Hüseyin'le devam etmiştir:

Didi bilün yakîn i ehl-i İslâm
Bu ammum oğlıdur bilün Alî nâm (6105)

Hz. Muhammed, Hz. Ali'yi sevmiş (511), hayatının her aşamasında onunla yakından ilgilenmiştir. Hz. Ali'nin göbek bağıni kesmiş (418), doğduktan sonra tuzlamış ve kundağa sarıp annesinin kucağına vermiş (419), beşiğine koymuş (429), kendisine vahiy edildiği üzere ona "Alî" adını vermiş (425-427), kucağında taşımış (553), bir yaşına geldiğinde onu evine götürmüş (525) ve koynunda yatırmıştır (528). Hicret esnasında Mekke'den Medine'ye göç edenler ile Medineli Müslümanlar arasında yakınlığı sağlamak için kurduğu kardeş edinme sırasında Hz. Ali'yi kendisine kardeş seçmiştir (1458). Hz. Ali'yi tasdik etmeyenin kendisini de inkâr edeceğini belirterek Hz. Ali'ye olan sevgi ve dostluğunu dile getirmiştir:

Resûl-i Hak didi itmeyen ikrâr
Alîye hem bana ol ider inkâr (2834)

Hz. Ali de Hz. Muhammed'i sevmiştir. Anne karnındayken Hz. Muhammed'in kokusunu aldığımda hareketlenmiş ve sözlerini işitip selamını almıştır (325-331). Bebekken Hz. Muhammed'i gördüğünde sevinmiş, görmediğinde ise üzülmüştür (429-433). Çocukluğunda, gençliğinde, günlük hayatta (5795-5796; 6377-6388), barışta, savaşta ve fetihle Hz. Muhammed'in yanında bulunmuştur. Hz. Muhammed'e ilk iman edenlerden biri olmuş (1108) ve İslam dinini yaymada onun en büyük yardımcısı ve koruyucusu olmuştur. Mekke'nin fethi esnasında, Hz. Muhammed'in çok ısrar etmesi üzerine sırtına basıp çıkmış, Ka'be'deki putları kırmış, sırtından indikten sonra Hz. Muhammed'in elini öpmüş, Hz. Muhammed de onu alından öperek kutlamıştır (895-912):

Resûlün yağrını üstine çıkdı
Koparup Lât u İzzî çekdi yıkdı (911)

Hz. Ali, ömrü boyunca Hz. Muhammed'in yolunda yürümüş, sözünden başka söz dinlememiş, başkasının elinden de yemek yememiştir (662). Hz. Muhammed'den sahabenin hayret edeceği oranda övgü almış (6127), onun katında hiç kimsenin erişemediği yüceliğe ulaşmıştır. Hz. Muhammed'in yakın ilgisi, içten sevgisi ve samimi övgüsü, Hz. Muhammed'in vefatından sonra da Hz. Ali'nin onun sözlerini ve uygulamalarını örnek almasına ve hayata geçirmesine (6833-6835) yol açmıştır:

Ahmed katında irmedi bir şey bu menzile
Haydar gibi bu izzete hem bu kerâmete (5756)

2.1.2. Bilgi: Yemînî, Hz. Ali'nin dinî ilimlerde yüksek bir mertebeye ulaştığını belirtmiş ve herkesin onu bilgisiyle övdüğünü ifade etmiştir.

Hz. Ali, ilimde benzerdir (2442-2443). Kimsenin ilmi onun ilimdeki mertebesine eremez (3258). O, bir ilim deryasıdır, ilimler hazinesidir (6918), ilimler hazinesinin sahibidir (603) ve bütün ilimlerin mahzenidir (1457):

Ki ilmün bahridür kenz-i vilâyet
Kamu eşyâya âlimdür tamâmet (6186)

Dinî ilimlerdeki derin bilgisi ve hüküm vermedeki yetkinliği dolayısıyla "Ben ilim şehriyim, Ali kapısıdır." (Yılmaz, 1992: 40) sözünde "ilim şehrinin kapısı" olarak nitelenmiş, Hz. Muhammed'in ilmüne ulaşmak isteyenlere bir giriş kapısı olarak gösterilmiştir:

Çü ilmün şehriyem bâbum Alîdür
Emînüm hem vasim gerçek velîdür (1121)

Hz. Ali, vahiy kâtiplerindendir ve Kur'an'a dair geniş kapsamlı bilgiye sahiptir. Hz. Muhammed'e vahiy edilen ilahî kelâmı ilk öğrenenlerden biri olması ve Kur'an'ı ezberlemesi sonucunda vahye sadık bir koruyucu olmuştur (584). Ayetlerin nerede ve ne zaman indiğini çok iyi bildiğini söylemiş, Kur'an

hakkındaki derin bilgisinden faydalanmak isteyenleri kendisine soru sormaya teşvik etmiştir. Zira o, Hz. Muhammed daha hayatta iken Kur'ân'ı ezberlemiş ve onun meselelerine vakıf olmuş sayılı sahabeden biriydi (Kandemir, 1989: II, 375):

Kaçan kim nâzil oldu bana Kur'ân
Alî tefsîr idüpdür anı yeksân (6215)

Hz. Ali'nin kapsamlı bilgisinin önemli bir kaynağı da Hz. Muhammed'dir. Hz. Muhammed'in yanında ve terbiyesiyle yetişmesi, vahiy kâtipliği yapması Hz. Muhammed'in sahip olduğu ilmi öğrenmesini sağlamış, Hz. Muhammed'e en yakın ve onun sırlarını bilen yegâne kişi konumuna yükseltmiştir (3909):

Beni her ilme âlim eyledi Hak
Alî hep ilmüme âlim muhakkak (1120)

2.1.3. Takva: Allah'tan korkmadır; dinin yasak ettiği şeylerden sakınıp buyurduklarını yerine getirmedir (Türkçe Sözlük, 2011: 2254). Yemînî, Hz. Ali'yi, ilgisini sadece Allah rızasına yöneltmiş takva ehli bir şahsiyet olarak tanımlamış ve takvasından örnekler vererek onu yüceltmıştır.

Hz. Ali, İslam dininin emirlerini yerine getirmiş ve yasaklarından sakınmış bir takva ehlidir (84). Takva sahibi olmasında annesi ve Hz. Muhammed'in büyük etkisi olmuştur. Annesi Fâtıma Hatun, Hz. Ali'ye hamileyken aslını bilmediği bir şeyi yememiş, olur olmaz sözü söylememiştir. Hz. Muhammed de Mekke'de baş gösteren kıtlık üzerine, amcası Ebû Tâlib'in yükünü hafifletmek için Hz. Ali'yi yanına almış ve Hz. Ali beş yaşından itibaren Hicret'e kadar onun yanında büyümüştür (Fığlalı, 1989: II, 371):

Anası kimsenün aşın yemezdi
Olur olmaz kelâmı hem dimezdi (317)

Çocukken kimin oğlu ve adının ne olduğu sorulduğunda “İbrahim'in nesliyim, Ebû Tâlib'in oğluyum, yüce yaradılışlı bir kulum” cevabını vermiştir (729-730). Zamanla samimi sevgi yolundan saparak kendisini ilah mertebesinde görmeye başlayan Nusayr-ı Tûsî ve Benân ibn-i Sem'ân adlı sevenlerine, “Ben kulum, Rabbim Allah” demiş ve bu kişilerin boynunu vurmıştır (3065-3068):

Olarun urdı boynın hazret-i şâh
Didi kim ben kulam Rabbümdür Allâh (3068)

Yüzünü puta asla döndürmemiş ve İslam dinini kabul eden ilk çocuk olmuştur (1108). Annesinin karnundayken annesi puta secde etmek istediğinde böğrüne vurarak secde etmesini engellemiş (320-324), müşriklerden biri evlerine gelip annesi ona ikramda bulunmak istediğinde ağırlanmış ve annesinin kalkmasına engel olmuştur:

Kaçan evlerine bir kimse gelse
Eger ol gişi müşriklerden olsa
Anası kalkup idemezdi izzet
Ağırlanurdı hamli zihî kudret (325-326)

Üç yaşındayken rastladığı her yerde putları taşlamıştır. Müşrikler, putları taşıyıp kırdığını görünce onu babası Ebû Tâlib'e şikâyet etmişler, uzun bir ömre ve saygın bir kişiliğe sahip olması için oğlunu puta secde ettirmesini öğütlemişlerdir. Ebû Tâlib, Hz. Ali'yi çağırması ve kendisini kazadan koruması için puta secde etmesini istemiştir. Hz. Ali, babasına Allah'tan utanması gerektiğini söylemiş ve canı olmayan putun kendisini nasıl koruyacağını sormuştur. Hiçbir peygamberin puta secde etmediğini, İbrahim neslinden olduğunu, peygamberlerin gitmediği yola gitmemesini, sadece kâinatı yaratan ve kendisine can veren Allah'a tapmasını istemiştir (614-625):

Ebû Tâlib Alîye didi gelgil
Sanemler işigine secde kılğil
Ki tâ bekleyeler seni kazâdan
Alî didi utan ata Hudâdan
Nice saklar beni cansuz sıfatlar
Kimi düzme kimi yazma suretler
.....
Nebîler gitmedügi yola gitme
Halîl evlâdısın yanlışlık itme
Ana tap kim yaratdı kâyinâtı
Sana can virdi virüp bu sıfâtı (618-625)

Hz. Muhammed ile ilk namaz kılanlardandır. Namazı içtenlikle ve şevkle kılardı. Baştan ayağa ateşe yansa, bedenine bin türlü yara erişse de namazını bozmaz, binlerce düşman askeri belirse de namazı tamamlamadan dönüp bakmazdı (6946-6951). Düşmanları Hz. Ali'yi ancak namaz kılarırken

öldürebileceklerini biliyorlardı. Sabah namazını kılariken İbn-i Mülcem tarafından zehirli bir hançerle yaralandı ve daha sonra şehit oldu:

Namazdan gayrı vakt içinde hergiz
Anun katline yok çâre bilürsüz
Namâz içindeyiken bula fırsat
Kalan demde irişmez ana kudret (6943-6944)

Hz. Ali, henüz hayatta iken cennete girecekleri Hz. Muhammed tarafından müjdelenen on sahabeden biridir (Aydınlı ve Çakan, 1991: III, 547). Hz. Ali'nin cennet ehline Kevser suyunu dağıtan bir sâkî olacağı inancı "*sâkî-i Kevser*" (766) ile ifade edilmiştir (1140-1149):

Kaçan kim emr ola uçmağa irem
Alî ardumca ben önince girem (1163)

2.1.4. Keramet: Ermiş kimselerin gösterdiklerine inanılan, doğaüstü, şaşkınlık uyandırıcı davranış veya durumdur (Türkçe Sözlük, 2011: 1392). Yemînî, Hz. Ali'nin faziletlerini destansı bir üslupla anlatırken birçok kerametini örnek vermiş ve onu yüceltmıştır.

Hz. Ali ne cadı ne de devdir, keramet sahibi bir ermiştir, Allah'ın keramet lütfuna ermiş duası makbul bir velîdir (5501). Allah'ın yardımı ve Hz. Muhammed'in mucizesinin gerçekleşmesiyle kerametlerini göstermiştir (5493-5501):

Ne câdûdur ne dîv aslıdur ol er
Kerâmet ehлідür bilün o server (2764)

Faziletnâme'de Hz. Ali, keramet deryası (605) olarak nitelenmiş ve birçok kerametine yer verilmiştir. Destansı üslupla anlatılarak faziletine örnek gösterilen bu kerametlerden birkaçını özet hâlinde verelim: Annesinin karnındayken annesi Ka'be'de puta secde etmek istediğinde böğrüne vurarak secde etmesini engellemesi, gelen müşriklerden birine ikramda bulunmaması için ağırlaşması ve annesinin hareket kabiliyetini zayıflatması (320-326); annesinin karnındayken Hz. Muhammed'in kokusunu aldığı anda sevinmesi, sözlerini işitip selamını alması (327-331); annesinin karnındayken annesi uyuduğunda Hz. Muhammed'le sohbet etmesi (344-347); beşikte uyurken canına kastetmek isteyen ejderhayı çenesinden kavrayarak kuyruğuna kadar iki parçaya ayırması (500-504); bir yaşındayken Hz. Muhammed'in kucağında bulunduğu bir sırada kendisiyle alay eden Ebû Cehil'e yapıştırdığı bir tokatla onu yüz üstü yere sermesi (553-571); doğan güneşe selam verdiğinde Allah'ın emriyle insan şekline bürünen güneşin eğilmesi, "*Allah'ın selamı ve ikramı üzerine olsun*" diyerek selamına karşılık vermesi ve onu övmesi (1051-1077); Hz. Süleyman'ı ve kavmini öldürmek isteyen kardeş olan iki devden Ânûş'u öldürmesi, Mifrâk'ın ellerini saçından ensesine bağlaması, yüzyıllarca elleri ensesine bağlı gezen Mifrâk'ın ellerini Hz. Muhammed'in isteği üzerine bir işaretle çözmesi (1737-1802); sevgisini kanıtlamak için Hz. Ali uğruna bütün malını feda eden, kendisini ve iki oğlunu ateşi yanmakta olan kızgın fırına atan Câbir için, Hz. Muhammed'i sebep kılarak Allah'a dua etmesiyle fırının cennetten bir köşeye dönüşmesi (2904-2981); yedi yüz elli yıl Kaf Dağı'nda yaşayan, yedi yüz kadar yavrusu ve eşi bir ejderha tarafından yenilen bir kuşu, Hz. Muhammed'in emriyle ejderhanın elinden kurtarılması, duasının Allah katında kabul edilmesiyle ejderhanın günahlarının bağışlanması ve daha önce yenilmiş olan kuş yavrularının ejderhanın ağızından çıkarak uçmaları (3924-4085); bin işçinin bir yıl çalışıp yapamadıkları bendi, kılıcı Zülfikar'la bir dağı ikiye bölmesi ve dağın bir parçasını iki eliyle kaldırıp eni bir mil olan suyun önüne bent yapması (4953-4978); üç başı, beş yüz arşın uzunluğu, üç fil kadar gövdesi olan ve şerrinden emin olmak için günde dokuz öküz verilen bir ejderhayı nara atarak ürkütmesi, bineği Döldül'ü sıçratarak Zülfikar'la kuyruğuna kadar onu ikiye bölerek öldürmesi (4905-4911; 4982-5003); kırk kişinin taşıdığı zincirlerle boynu, elleri ve ayaklarından zincirlenerek kafese hapsedilmesi, üzerine dağ kadar odun yığılarak yakılması, yakılan ateşten nurlu çıkması, nara atarak zincirlerinden kurtulması ve kafesi parçalaması (5058-5149); eski bir mezara dua edip ölüyü diriltmesi istendiğinde, kudretin Allah'a mucizelerin Hz. Muhammed'e ait olduğunu söyleyerek mezara gitmesi, mezarı ayağıyla dürterek "*Allah'ın emriyle kalk ve nebinin mucizelerine şahit ol*" demesi üzerine Allah'ın emriyle ölünün dirilmesi, İslam dinini kabul etmesi, sorulan sorulara cevap verdikten sonra Hz. Ali'nin işaretiyle tekrar mezara girmesi ve mezarın hiç açılmamış gibi görünmesi (5185-5207); hurma bahçesinin perişan hâlini gören yaşlı kadının feryat ve figan ederek yardım istemesi üzerine Hz. Ali'nin Allah'a yalvarıp yakararak bahçeyi taze hurmalarla dolu eski güzel hâline geri döndürmesi (5391-5499); Hayber Kalesi'nin dokuz yüz kantar ağırlığındaki demir kapısının kanatlarını iki eliyle tutup koparması, kapı kanatlarını hendeğin üzerinde elleriyle tutarak köprü kurarken ayaklarını Hz. Cebrail'in kanadına basması (5658-5664; 5712-5719); Hz. Muhammed'in isteği üzerine yedi münkir kişiyle çölde yürürken aşırı biçimde susayan bu kişileri içerisinde pınar olan bir mağaraya birer birer girdirmesi ve kendisi dışarıda olduğu hâlde bu kişilerin onu pınarın başında ibadet ederken görmeleri (5795-5829); buğday tohumunu serptiğinde tohumun hemen filizlenmesi, tarlanın ucuna

ulaştığında buğdayın biçilecek olgunluğa erişmesi, dönerken de buğdayı biçerek geri dönmesi (5893-5895); öküzü çalınan ihtiyar mengenececinin gözünü eliyle sıvazlayarak gözündeki perdeyi kaldırması ve Muaviye'nin ahırında bulunan öküzünü görmesini sağlaması (6576-6581).

2.1.5. Hilafet: Yemînî, Hz. Muhammed'in vasiyeti ve tayiniyle halifeliğin kendisinden sonra Hz. Ali ve soyundan gelenlerin hakkı olduğunu iddia eden görüşü birçok defa tekrarlamak suretiyle bu görüşe katıldığını onaylamıştır.

Hz. Muhammed'in kendisinden sonra halife olarak Hz. Ali'yi tayin ettiği (547) ve halifeliğin gerçek sahibinin Hz. Ali olduğu belirtilmiştir. Hz. Muhammed'in, Hz. Ali'nin halifeliğini ilan ettiği rivayet edilen "*Ben kimin mevlası isem Ali de onun mevlasıdır*" (6145-6146) ve "*Ali benden, ben de Ali'denim ve benden sonra hak Ali'dir*" (4378-4379) sözleri örnek verilmiş ve Hz. Muhammed'in vefatından sonra Hz. Ali'nin halife olarak tayin edildiği görüşü desteklenmiştir. "*İ gözi kör vasiyy-i peyember degil dime*" denilerek, Hz. Ali hakkında Hz. Muhammed'in vasiyetinin olmadığını söylenmemesi gerektiği belirtilmiştir (5016):

Ki ya'nî ba'de fi hükm-i hilâfet
Alînündür yakîn bilün emânet (6227)
Kıluban menber üstinde vasiyyet
Alîye hem imâmet ahd u beyat (6146)

Hz. Muhammed'in sırdaşı olması ve vasisi tayin edilmesi dolayısıyla hilafetin Hz. Ali'nin hakkı olduğunun kanıtlandığı bildirilmiş (5034), imamlığın iki âlemde de Hz. Ali'nin hakkı olduğu bildirilmiştir:

Anun tevcîhini dinlen tamâmet
Alînündür dü âlemde imâmet (1103)

2.1.6. Velîlik: Yemînî, Hz. Ali'nin yüce kişiliğe sahip keramet gösterebilen bir velî olduğunu birçok nitelemeyle anlatmıştır.

Hz. Ali, kâmil bir insandır (2442-2443), her hâli ve davranışıyla Allah'ı hatırlatacak nitelik ve olgunluğa ulaşmış keramet gösterebilen bir velîdir. Velî (1171), gerçek velî (1121), en büyük velî (111), velîlerin şahı (588), velîlerin sultanı (2132), velîler zümresinin padişahı (4444), velîlerin padişahı (4553) ve veliyullah (1082) gibi birçok nitelemeyle, onun Allah rızasına ermiş bir velî oluşu, erdiği manevi hâl ve mertebesinin yüceliği ifade edilmiştir:

Bunun gibi kerâmetler Alîden
Nice yüz bin görüdü ol velîden (2988)

2.1.7. Cesaret ve Kuvvet: Yemînî, Hz. Ali'nin cesareti, kuvveti, heybeti ve yiğitliğini destansı bir üslupla anlatırken ona olan sevgi ve hayranlığını hissettirmiştir.

Hz. Ali, cesaret, kuvvet ve yiğitlik sembolüdür. Adı, çocukluğundan itibaren her memlekette cesaretle birlikte anılmıştır. Arslan (348), Allah'ın arslanı (521), yürekli (5010), cesur (5213), yiğit (4350), pehlivan (4353), yiğitlik deryası (5965), yiğitlerin sultanı (478), yiğitlerin şahı (762) ve savaş meydanının yiğidi (1057) gibi niteleme ve benzetmelerle Hz. Ali'nin cesareti, kuvveti ve yiğitliği vurgulanmıştır:

İşitdüm söylenür adunı dilde
Anarlar cür'etünü kamu ilde (743)

Felekler, Hz. Ali gibi pehlivan bir yiğidi görmemiştir. Savaş meydanlarına onun benzeri bir yiğit gelmemiştir (764). Savaşlarda gösterdiği yiğitlik sebebiyle "*lâ-fetâ*"² sırrına ermiştir. Uhud Savaşı'ndaki yiğitliği dolayısıyla, Hz. Cebrail'in onun hakkında "*Ali gibi kahraman kimse, onun kılıcı gibi kılıç yoktur*" dediği rivayet edilmiştir (Pala, 2004: 19):

Didi senün gibi bir pehlivân er
Dahı görmemiş eflâk i dilâver (5010)
Kim anun medhi Hakdan *lâ fetâdur*
Dahı şânına münzel *hel etâdur* (86)

Hz. Ali, Hakk'ın kudret elidir (202); kahreden kuvvetine benzer bir kuvvet olmadığı gibi (2442-2443) onunla başa çıkacak ve karşısında duracak kimse de yoktur. Dört yaşında bir çocukken Ka'be'de putları taşlamış ve taşının değdiği her put parçalanmıştır (659). Bir darbesi, kahramanlık sembolü kabul edilen Sâm ve Rüstem seviyesindeki bin kişinin darbesinden daha ağır ve tesirlidir (6592). Hayber'de Hz. Muhammed'e iman ederek kurtuluşa erme teklifini reddeden ve kaçmaya çalışan Amr'ı kuşağından yakalayıp yere çalınca, Amr beline kadar yere girmiş ve ölmüştür (5670-5676):

Cihân halkı anunla başa varmaz
Alîye bil cihânda kimse turmaz (2434)

² "*lâ fetâ*", "*Lâ fetâ illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikar* (Ali gibi kahraman kimse, onun kılıcı gibi kılıç yoktur)" sözünden alıntıdır.

Hız. Ali, narası gök kubbeyi kaplayan heybetli bir yiğittir (3999). Cinler ve devler onun heybetinden korkup yere geçmiştir (767). Beşikte yatan bir bebekken bile attığı naraya katlanabilen olmamıştır:

Beşikde yaturiken na'rasına
Döyemez çâk olur âdemde sîne (437)

Hız. Ali cesurdur. Üç yaşında bir çocukken müşriklerin putlarını taşlamış (614), dört yaşındayken Ka'be'de putları taşıyıp kırmaktan başka bir oyun bilmemiştir. Putlarını kırdığı için, müşrikler onu babası Ebû Tâlib'e şikâyet etmişlerdir. Babası da putları kırmaması konusunda onu engellemesi için yeğeni olan Hız. Muhammed'den yardım istemiştir. Hız. Muhammed, Hız. Ali'yi haklı bulup engellemeyince, Ebû Tâlib, onu dövüp korkutmaları ve putları kırmaktan vazgeçirmeleri için müşriklere izin vermiştir. Hız. Ali, bir gün putu taşıyıp kırınca müşrikler toplanmış ve onu dövmek istemişlerdir. Hız. Ali nara atarak müşriklere doğru hamle yapmış ve onların tamamını yere yıkmış, kiminin ayağını, kiminin kolunu çıkarmış, kimi bayılmış, kimi de korkup kaçmıştır. Müşrikler, korktukları için o günden sonra Hız. Ali'ye sataşmamışlardır (653-693):

Kureyşiler turup üşdi Alîye
Ki muhkem let uralar ol velîye
Alî bir na'ra urdı kıldı hamle
Kureyşiler yüzi üstine cümle
Yıkılup oldılar hâke berâber
Hakâret oldı sercümle serâser
Örü turanlarını çekdi yıkdı
Kiminün ayağı vü kolı çıkdı (686-689)

Hız. Ali, yedi yaşında iken, Hız. Muhammed'i öldürmek için gelen Amr ibn-i Ankâbût ile karşılaşmıştır. Ebû Tâlib'e ve kendisine hakaret etmeye başlayınca, Amr'dan kendisini çocuk görüp küçümsememesini ve boş lafları bırakmasını istemiş, onu er meydanına davet etmiştir. Hız. Ali, kendisine oranla bir sinek kadar kuvvetinin olmadığını söyleyince, Amr sinirlenmiş ve filini onun üzerine sürmüştür. Gürzünü çekip başına vuracağı esnada, Hız. Ali yerden aldığı taşla Amr'ı gürzü ile birlikte yere düşürmüştür ve onu öldürmüştür (726-760). Amr'ı öldürdüğü haberini alanlar, Hız. Ali'yi kutlamışlar ve yiğit ancak böyle olur demişlerdir (796-797):

Amır kakıdı sözine Alînün
Çevirdi filin üstine velînün
El urdı gürzine Sâm-ı süvârun
Kim ura başına şîr-i Hudânun
O havlı kim yapardı hazret-i şâh
Eline aldı bir taşın ol âgâh
Atup karşıdan ol mel'ûnı urdı
Amır gürzin o taşa karşı virdi
.....
Yıkıluban yere indi filinden
Geleci gelmedi ayruk dilinden (753-759)

Hız. Ali, Hayber Kalesi'nin dokuz yüz kantar ağırlığındaki demir kapısının kanatlarını iki eliyle tutup koparmış, Hız. Cebrail'in kanadına basarak (5712-5719) kapı kanatlarını hendeğin üzerinde elleriyle tutup köprü kurmuş ve sahabenin kaleye girmesini sağlamıştır. Hayber Kalesi'nin fethinde gösterdiği yiğitlik ve savaşın zaferle sonuçlanması üzerine "Hayber fatihi" olarak anılmıştır (1105):

O kal'anun tokuz yüz kantar i yâr
Demürden kapuyıdı ol haberdâr
.....
İki elile tutdı iki bâbı
Ne hikmet gösterür gör Bü't-Türâbı
Hemân çekdi ikisin de kopardı
Mu'allak handakun üstünde turdı (5658-5662)

Hız. Ali, çatal uçlu kılıcı Zülfikar'ı öncelikle düşmanlarını öldürmek için değil, onları imana davet ederken caydırıcı bir güç olması amacıyla kullanmıştır. Hayber'in fethi esnasında nara atarak Anter'i yüz üstü yere düşürmüş, göğsüne çöküp yedi defa imana davet etmiş, Anter daveti reddedince Zülfikar'la onu öldürmüştür (5645-5653). Zülfikar'ı kullanması gerektiğinde hiç tereddüt etmemiştir. Düldül'e binip Zülfikar'ı salladığında bin adımlık mesafede müşriklere hayat hakkı tanımamıştır (5551). Zülfikar'la hücum

ettiğinde düşman askerini bir uçtan bir uca kırıp geçmiş, beş-on bin müşrik askerini ikiye bölmüş (2678-2680), kan gövdeyi götürmüştür (867):

Kılıcı korkusundan ehl-i zünnâr
Muhammed dînine itmişdür ikrâr (2991)

2.1.8. Güzel Ahlak: Yemînî, Hz. Ali'nin cömertlik, adalet, sabır, affetmek, alçak gönüllülük, hoşgörü, kanaat, vefa ve iyilik etmek gibi güzel huylarından, faziletli tutum ve davranışlarından övgüyle söz etmiştir:

2.1.8.1. Cömertlik: Hz. Ali, bir kerem ehli (1104) ve cömertlik kaynağıdır (587). Bütün huyu lütuf ve keremdir (1143). Cömertlik, ona Allah vergisidir (762). Cömertliği ve yaptığı iyilikler tek tek sayılıp açıklanamayacak kadar çoktur:

Anun lutf u sehâsı şerh olunmaz
Muhammed dîni bilün tarh olunmaz (2768)

Cömertlikte hiç kimse Hz. Ali'ye yetişememiştir (3258). Hz. Âdem'den cömertlik sembolü olarak bilinen Hâtem-i Tâî'ye kadar olan zamanda ondan daha cömert biri gelmemiştir (6925). Hz. Ali'nin cömertliği söz konusu olduğunda Hâtem'in cömertliğinin bir pul kadar değeri olmaz (3191). Kâinat, Hâtem gibi kişilerle dolsa da Hz. Ali'nin cömertliğinin bir zerresi miktarınca cömertlik yapamazlar:

Zerresin itmeyeler lutf u sehâsin Haydarun
Hâtem-i Tay gibi âdemden tolarsa kâyinât (592)

2.1.8.2. Adalet: Hz. Ali, adaletli bir insan ve yöneticidir. Yüksek adalet anlayışıyla tanınmış ve adaletine başvuranlar muradına ermiştir. Sadece insanı değil, mazlum olan her varlığı savunmuş ve hakkını adalet üzere gerçekleştirmiştir (3968). Halifeliği dönemindeki adaletli tutumu ve uygulamalarıyla insanlar mutlu ve huzurlu bir hayat sürmüşlerdir (5389-5390):

Alî-i âdil-i a'lâdur adı
Bulursın ana varıcak murâdı (1440)

2.1.8.3. Sabır: Hz. Ali, sabreden ve şükreden kullardandır (5969). Karar vermede ve işlerinde aceleci davranmamış, yanında bulunanlara daima sabrı tavsiye etmiş (6667), kötülük yapanlara iyilikle karşılık verilmesini öğütlemiştir. Nefsinin isteklerini değil, Allah rızasını gözettiği için daima sabretmiştir. Bir gün müşriklerden birini tutup yere sermiş, göğsüne çöküp başını kesmek istemiştir. Müşrik, bir fırsatını bulup Hz. Ali'nin yüzüne tükürmüştür. Sahabe, hem tükürdüğü hem de geçmişte birçok mümini öldürdüğü için, Hz. Ali'den bu müşrikin hemen öldürülmesini istemiştir. Hz. Ali, çirkin davranışına çok kızmasına ve sahabenin ısrar etmesine rağmen müşriki öldürmemiştir. Öfkeli anında müşriki öldürmesinin Allah rızasına uygun olmayacağı için, öfkesi yatıştığında onu öldüreceğini söylemiştir. Müşrik, Hz. Ali'nin kendisine gösterdiği sabırdan etkilenmiş ve hak dini kabul etmiştir (5677-5689):

Tahammül eyleyüp sabr eylemekdür
Yavuz diyene eyü söylemekdür (5748)

2.1.8.4. Affetmek: Hz. Ali kahreden kuvvetine rağmen merhametli ve affetmesini bilen bir insandır. Kalbinde kibir ve kine yer vermemiş, Allah rızası söz konusu olduğunda düşmanını dahi affetmesini bilmiştir. Savaşta babasını öldürdüğü için, sonradan kendisini şehit edecek olan İbn-i Mülcem'i yedi aylık bir bebekken evine almış ve ona babalık yapmıştır. Oğulları Hz. Hasan ve Hüseyin'i yedirmeden önce onu yedirmiş, giydirmeden onu giydirmiş, yedi yaşına gelince iki oğluyla birlikte okula göndermiş ve ona ilim tahsil ettirmiştir (6975-6983):

Şeh-i kişver-güşâ-yı sâhib-i dîn
Ba'îd itdi dilinden kibrile kîn (5386)

Kimseye karşı öç alma isteğiyle yaşamamış, merhametine sığınanı affetmiştir. Halifeliği döneminde yaşlı bir kadının bahçesindeki hurmaları iki yıldır çalmakta olan hırsız gece bahçede beklemek suretiyle yakalamış. Hırsız azarlayıp bir süre öğüt verdikten sonra, hırsızlığı niçin yaptığını sormuş. Hırsızın, Muaviye'nin zorlamasıyla hırsızlığı yaptığını bildirmesi, hırsızlığı yapmadığı takdirde öldürüleceğini söylemesi, suçunun bağışlanmasını ağlayarak istemesi ve bir daha hırsızlık yapmayacağına dair söz vermesi üzerine Hz. Ali hırsıza acımış ve onu affetmiştir (5442-5472):

Suçum bağışla idem tevbe yâ şâh
Oğurluk itmeyem estağfirullâh
Görüp yalvarduğın rahm itdi Haydar
Anı eyledi âzâd i bürâder (5471-5472)

2.1.8.5. Alçak Gönüllülük: Hz. Ali, sahip olduğu değer, makam ve unvana güvenerek kibirlenmemiş (5386), kendisi, eşi Hz. Fâtıma ve çocukları gösteriştan uzak bir hayat sürmüşlerdir. İnsanlarla arasına mesafe koymamış ve muhtaç olan herkese yardımcı olmuştur. Hz. Ömer'in halifeliği döneminde

halife Ömer ve beraberindekiler bir konuyu danışmaya gittiklerinde, Hz. Ali'yi elinde demir belle Medineli Müslümanlardan birinin bahçesini kazarken bulmuşlardır:

Ki yok evinde toyunca yiyesi
Ne hod ehlinde var bütün giyesi
Muhammed kızı Hüseyünün anası
Geyeceginde var yetmiş yaması (5849-5850)

2.1.8.6. Hoşgörü: Hz. Ali, insana saygı duymuş ve hoşgörölü davranmıştır. Bir gün sabah namazına giderken saçı ve sakalı ağarmış, beli bükülmüş ve ağır adımlarla yürüyen yaşlı Yahudî bir adam önüne çıkmış. Yaşına saygısından dolayı adamın ağır adımlarla yürüyüşüne sabretmiş, namaza geç kalacağını bildiği hâlde yaşlı adamın önüne geçmemiş ve onun ardından gitmiştir. Bu davranışından hoşnut olan Allah, Hz. Ali'nin sabah namazına geç kalmaması ve namazını vaktinde kılması için Hz. Cebrail'e güneşin doğmasını engellemesini emretmiş. Hz. Cebrail bir kanadıyla güneşi tutmuş, diğerkanadını da imam olan ve rükûda bulunan Hz. Muhammed'in sırtına koyarak bu emri yerine getirmiş. Hz. Ali'nin mescide ulaştığını gören Hz. Cebrail, kanadını Hz. Muhammed'in sırtından kaldırmış. Hz. Ali namaza durmuş ve sabah namazını vaktinde kılmış. Sabah namazını kıldıktan sonra, Hz. Cebrail, kanadını güneşin önünden kaldırmış ve güneş o anda doğmuştur (4447-4514):

O pîre kılıcak bu izzeti şâh
O dem emr itdi Cebrâyile Allâh
Kanadunla iriş tut şemsi tursun
Alî varup namâz-ı subha irsün (4455-4456)

2.1.8.7. Kanaat: Hz. Ali, dünya malına değer vermemiş, altın ve gümüş onun katında toprağa eşdeğerde olmuştur. Savaş ganimetlerinden hiç pay almamıştır. Hz. Muhammed ve Ali, hem Rum Kayseri'nin gönderdiği vergiye hem de Keşmir Hanı'nın yolladığı ganimetlere (5220-5235) el sürmemişler, bu ganimetleri sahabeye, fakire, dervişe ve dilenciye dağıtmışlardır (2790-2798):

Anun gibi cüvânmerdidi kim kâbil degil şerhe
Berâberidi katında Alînün hâke sîm ü zer (5553)

2.1.8.8. Vefa: Hz. Ali, sevgi ve vefa kaynağıdır (1544). İlim ve cömertlikte olduğu gibi vefada da benzersizdir (3258). Hz. Muhammed'in vefalı bir dostudur. Ömrü boyunca ona dostluk bağıyla bağlanmış, sevgi ve saygısını eksik etmemiştir:

Didi kim yâ Alî sensin yakınum
Dahı yârüm vefâdârüm emînüm (1193)

2.1.8.9. İyilik Etmek: Hz. Ali, cömertlik çeşmesi ve iyilik nehridir (6121). Cömertlik ve kerem kaynağıdır, yer ve gök ehli onu cömertliğiyle ve yaptığı iyiliklerle övmektedir (6920). Cömertliğine ve yaptığı iyiliklere sınır yoktur (5604). Kemal ehli, kıyamete kadar binlerce defa yazsa da Hz. Ali'nin yaptığı iyiliklerin tamamını yazıp açıklayamaz (765). Çaresiz, muhtaç, kimsesiz, garip ve yetimlerden yardımını esirgememiş, her garibin derdine derman, hastalığına şifa olmuştur (599):

Sâyil ü bî-çârelerden olmadı lutfi dirîg
Bahr-i hikmet ma'den-i cûd u sehâdur Murtazâ (587)

2.2. Hz. Ali'ye Düşmanlık Edenleri Lanetlemek, Aşağılamak ve Beddua Etmek: Yemînî, Hz. Ali'ye düşmanlık edenleri lanetlemek, aşağılamak ve onlara beddua etmekle ona olan sevgisini dolaylı olarak açığa vurmuştur.

Yemînî, Hz. Muhammed'in sevdiği Hz. Ali ve onun soyundan gelenleri sevip saymayanları lanetlemiştir (116). Hz. Ali'yi sevmeyenin dinden nasibi olmadığını ve adı her anıldığında onu lanetlediğini (2133), Hz. Ali'nin düşmanını lanetleyenin Allah'ın rahmetine ereceğini söylemiştir (6912):

Muhammed Mustafâ gibi habîb-i Hak anı sevdi
Anı sevmeyene la'net revâdur sen de kıl âzâr (511)

Hz. Ali'ye kin besleyen ve onu inkâr eden zalime binlerce kez lanet etmiştir. Hz. Ali'yi inkâr edenin Hz. Muhammed'e ümmet olamayacağını (5268), cehennemdeki Gayya kuyusunu hak eden bir münafık olacağını (5839), aziz olmak isteyenin velî olan Hz. Ali'yi inkâr etmemesi gerektiğini (1184) belirtmiştir. Hz. Ali'ye zulmedene lanet etmek gerektiği konusunda, Hz. Muhammed'in, "Allah'ım onu seveni sen de sev, ona düşman olana sen de düşman ol, ona yardım edene sen de yardım et, onu terk edeni sen de yalnız bırak, ona zulmedene lanet et" (Tepeli, 2002: 611) yakarışını örnek vermiştir (6150-6152):

Aliye her kim ider buğz u inkâr
Hezârân la'net ol zâlime i yâr (5896)

Yemîni, Hz. Ali'ye kin besleyenlere aşığlayıcı kaba sözler kullanmış ve beddua etmiştir. Hz. Ali'ye düşmanlık edenlere zalim (5896), alçak (1104), cahil, eşek, köpek ve hayırsız diyerek hakaret etmiş, onu candan sevmeyenleri köpek ve domuzdan daha alçak bir seviyede görmüştür (5020). Hz. Ali'yi ve soyundan gelenleri sevenlerin gönlüne gam erişmemesi (851), mekânlarının cennet, dostlarının hurîler ve cennet bekçisi Rıdvan'ın olması için dua ederken, onu sevmeyenlerin gam ve cefaya uğramaları için beddua etmiştir (849-851). Kalbinde Hz. Ali'ye kin besleyen köpeğin zehirlenerek ölmesi, bağına ok ve hançer saplanması için beddua etmiştir (2122):

Zihî nâdân zihî ebter zihî har
Ki kalbinde yir eyler buğz-ı Haydar (2391)

Sonuç

Yemîni, Fazîletnâme adlı eserinde Hz. Ali'nin anne karnından vefatına kadar olan süredeki faziletlerini kerametleriyle örneklendirerek destansı bir üslupla anlatmıştır.

Hz. Ali'nin faziletlerini anlatırken verdiği örnekleri, tarihî gerçeklerle uyuşup uyuşmadığına bakmaksızın kullanmıştır. Hz. Ali'yi ehl-i sünnet çizgisinde Hz. Muhammed'in terbiyesiyle yetişmiş bir İslam kahramanı olarak anlatmasının yanı sıra, tarihî gerçeklerle uyuşmayan menkıbevî hayatına dair birçok kerametle de anlatmıştır.

Hz. Ali'ye saf ve temiz bir sevgiyle bağlanmıştır. Hz. Ali sevgisi, bağlılığı ve hayranlığını, Hz. Muhammed, ehl-i beyt ve on iki imam sevgisiyle desteklemek suretiyle doğrudan ve dolaylı olmak üzere kuvvetli vurgularla dile getirmiştir. Hz. Muhammed'e de derin bir sevgi ve saygı beslemiş, adını her bölümün sonunda salat ve selamla anmıştır.

Hz. Ali'yi maddî ve manevî kuvveti özünde toplamış bir kişi olarak anlatmış, onun cesareti, kuvveti, heybeti ve yiğitliğini destansı bir üslupla anlatırken sevgi, bağlılık ve hayranlığını daha çok hissettirmiştir.

Didaktik bir eser olan Fazîletnâme'de oldukça sade bir dil ve samimi bir üslup kullanmıştır. Hz. Ali'ye olan sevgi ve bağlılığını dile getirirken kullandığı samimi ifadeler okuyucuyu etkilemiş ve esere bağlamıştır.

KAYNAKÇA

AYDINLI, Abdullah ve ÇAKAN İsmail L. (1991). İslâm Ansiklopedisi, "Aşere-i Mübeşşere", III, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

FIĞLALI, E. Ruhi (1989). İslâm Ansiklopedisi, "Ali", II, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

KANDEMİR, M. Yaşar (1989). İslâm Ansiklopedisi, "Ali (İlmi Şahsiyeti)", II, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

PALA, İskender (2004). Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, 13. baskı, İstanbul: Kapı Yayınları.

TEPELİ, Yusuf (2002). Derviş Muhammed Yemîni, Fazilet-nâme (Giriş-İnceleme-Metin), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

TÜRKÇE SÖZLÜK (2011). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

YILMAZ, Mehmet (1992). Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözler, İstanbul: Enderun Kitabevi.